

УДК 331.103.244

В. І. Коміренко,
*д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин,
Київський міжнародний університет*
О. В. Гончаров,
*викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
Київський міжнародний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА САУДІВСЬКОЮ АРАВІЄЮ

У даній статті аналізуються проблеми становлення і розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Саудівською Аравією. Досліджується потенціал для взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва та можливість виходу на спільний ринок держав Перської затоки. Оскільки Саудівська Аравія славиться не лише найбільшим у світі запасам вуглеводнів, а й розвиненому валютно-кредитному та фінансовому сектору, завдяки арабським нафтодоларам.

Ключові слова: *РСАДПЗ (Рада співробітництва арабських держав Перської затоки), нафта, Близький Схід, арабські нафтодолари, нафтопереробка, інвестиційна діяльність, фінансовий сектор, енергодефіцитна країна, нафтовидобувний сектор, геологорозвідувальні роботи.*

У сучасній архітектурі міжнародних відносин регіон Перської затоки набуває першочергового значення для провідних глобальних гравців, не в останню чергу завдяки найбільшим у світі запасам вуглеводнів, значному потенціалу для міжнародного інвестування, розвиненим валютно-кредитному та фінансовому секторам. Незважаючи на критичне зниження цін на нафту та відповідне зменшення обсягів видобутку, а також найбільші за 30 років показники інфляції, економічна ситуація в Королівстві Саудівська Аравія (КСА) нині залишається порівняно стабільною завдяки особливостям функціонування банківської системи.

Значення даного регіону для України обумовлюється значним потенціалом для взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва, можливістю виходу на спільний ринок Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (далі - РСАДПЗ) і наявністю морських комунікацій. Попри те, що Україна належить до енергодефіцитних країн, можливості імпорту чи транзиту енергоносіїв з держав Перської затоки є досить обмеженими і здебільшого економічно не вигідними. Водночас, нафтовидобувний сектор країн Перської затоки відкриває широкі можливості для технологічного співробітництва, зокрема, у галузі геологорозвідувальних робіт, видобування, нафтопереробки та розвитку інфраструктури.

У цій статті аналізуються проблеми становлення і розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Саудівською Аравією. Актуальність даного дослідження визначається місцем і роллю Королівства Саудівська Аравія в регіоні Близького Сходу. Варто наголосити, що цей регіон є дуже важливим для України, як для енергодефіцитної держави, а Україна у свою чергу може забезпечити Саудівську Аравію наукомісткими товарам і послугами в різних галузях, а також продуктами харчування динамічно зростаюче населення Саудівської Аравії.

На початку 90-х рр. більшість держав регіону характеризувались економічно прозахідною орієнтацією і відповідною технологічною та ноу-хау залежністю. На етапі становлення незалежності України інтерес до неї обмежувався як до вірогідного джерела диверсифікації озброєнь, оскільки інвестиції в українську економіку мали високий рівень ризику через перехідний стан економіки та політичну нестабільність.

Товарообіг України з країнами регіону Перської затоки і позитивне сальдо торговельного балансу стабільно зростають, і за умови системності зовнішньої політики нашої держави дана позитивна тенденція тільки збільшиться. Арабський спільний ринок у Перській затоці об'єднав 40 млн. осіб. Регіон потребує значних обсягів сталі, цементу, сільськогосподарської техніки й добрив. Україна може запропонувати недорогі, але якісні аналоги західних товарів і послуг. У Міністерстві економіки України Саудівську Аравію нарівні з Лівією, Алжиром і ОАЕ вважають привабливим експортним партнером, оскільки ці держави меншою мірою постраждали від кризи.

Перспективним напрямом залишається залучення України в миротворчі та гуманітарні операції

на Близькому Сході. Попри балансування у відносинах з Ізраїлем та арабськими країнами, Україна може відіграти певну роль у мирному процесі на Близькому Сході, зокрема, у мирному врегулюванні палестинсько-ізраїльського конфлікту. Україна однією з перших відкрила Посольство Палестинської автономії, країни, яка де-юре не існує, а також надавала палестинському народу багаторазову гуманітарну допомогу.

Залучення української сторони може мати позитивний ефект завдяки тому, що в історичному аспекті відносини арабських країн та України ніколи не були проблемними, на відміну від відносин із країнами-метрополіями Францією, Великобританією та США. Можливою сферою економічного співробітництва може стати український експорт військової техніки, дещо потіснивши з провідних позицій у даному сегменті Росію, США, Францію та Великобританію.

На тлі активних торговельно-економічних зв'язків з малими державами Перської затоки українсько-саудівське співробітництво розвивається менш динамічно, попри інтенсивні, як для країни Східної Європи, зовнішньоекономічні контакти і пакет підписаних угод.

Починаючи з 2005 р., товарообіг між Україною та Саудівською Аравією збільшився майже втричі; позитивне сальдо двостороннього товарообігу на користь України за цей період перевищило 2 млрд. доларів США. Український експорт до КСА складається переважно з ячменю й чорних металів (прокат, напівфабрикати, феросплави), продукції харчової промисловості (соняшникова олія та сухе молоко).

Протягом 2007–2008 рр. спостерігалось зниження обсягів двосторонньої торгівлі. У 2008 р. вдвічі зменшився експорт зернових культур. Низький рівень українського імпорту пояснюється тим, що основну частку загального експорту КСА становить нафта і нафтопродукти, до яких Україна не виявляла зацікавленості.

Таблиця 1

Показники торгівлі (тис. дол. США) товарами між Україною та Саудівською Аравією

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
<i>Товарообіг:</i>	239,3	246,1	394,3	542,9	530,0
<i>товари</i>	238,2	244,7	389,5	541,7	527,4
<i>послуги</i>	1,1	1,6	4,8	1,2	2,6
<i>Експорт:</i>	237,3	243,2	390,8	537,8	527,6
<i>товари</i>	236,6	241,5	386,4	537,0	525,5
<i>послуги</i>	0,7	1,7	4,4	0,8	2,1
<i>Імпорт:</i>	1,9	2,9	3,5	5,1	4,4
<i>товари</i>	1,5	2,4	3,3	4,6	3,9
<i>послуги</i>	0,4	0,5	0,2	0,5	0,5

Джерело: визначено за даними Міністерства закордонних справ України [11].

У товарній структурі українського експорту переважали: напівфабрикати зі сталі (44,74%), чорні метали (45,7%), зернові культури (43,1%), жири та олії тваринного або рослинного походження (6,6%).

Структуру саудівського імпорту становили: меблі (36,7%), полімери етилену (31,9%), котли, машини, апарати і механічні пристрої (21,1%), наземні транспортні засоби, крім залізничних (4,4%).

Слід зазначити, що інтенсифікація двосторонніх торговельно-економічних і політичних відносин значною мірою стримується відсутністю саудівського посольства в Україні. Документація, яка супроводжує експортні поставки товарів до Саудівської Аравії, мають легалізуватися консульськими установами КСА, яких в Україні немає. Не відкрите навіть Почесне консульство КСА в Україні.

У регіональному масштабі Україна розглядає Саудівську Аравію як основу для налагодження торговельних відносин з РСАДПЗ. Найближчим часом планується відкриття офісу українсько-

саудівської Бізнес-ради в Ер-Ріяді. Це надасть можливість саудівським державним і приватним компаніям ознайомитися з технологіями, товарами й послугами, які пропонує Україна. В офісі буде організована виставкова експозиція українських виробників, де саудівські бізнесмени зможуть отримати каталоги, зразки продукції та необхідні контакти. Відкриття офісу надасть значну допомогу українським бізнесменам у просуванні їх продукції, технологій, ноу-хау і послуг на саудівський ринок.

У лютому 2008 р. уряд Саудівської Аравії вирішив відмовитися від високовартісного зрошувального землеробства, запровадженого під час нафтового буму 1970-х рр. Вирощування пшениці в країні припиниться до 2016 р., що призведе до зростання імпорту від 0,6 млн. тонн у 2010 р. до 3,4 млн. тонн у 2016 р. Упродовж цього періоду населення країни зросте орієнтовно до 35 млн. осіб, у результаті Саудівська Аравія стане одним із найбільших імпортерів пшениці. Враховуючи виникнення внутрішньої зернової кризи, керівництво КСА прийняло рішення про викуп сільськогосподарських угідь за кордоном для розвитку фермерського господарства як нового напрямку міжнародного інвестування. Заступник Міністра сільського господарства Абдалла аль-Обейд в інтерв'ю «Financial Times» заявив, що уряд планує ввести в експлуатацію закордонні сільськогосподарські угіддя загальною площею 100 тис. гектарів. Згідно з інформацією видання «Економіст», Україна є одним із найперспективніших кандидатів для вирощування зернових. Проте Ер-Ріяд веде переговори не тільки з урядом України, а й Пакистану, Судану, Туреччини та Єгипту.

Продукція металургії традиційно забезпечувала третину експортних надходжень України в торгівлі з КСА. Згідно з даними Iron And Steel Statistics Bureau (ISSB), протягом перших п'яти місяців 2008 р. український сталеливарний експорт до Близького Сходу зріс на 48%, а китайський експорт зменшився на 64%. Ці обставини дозволили Україні стати найбільшим постачальним сталі в цей регіон світу, потіснивши Китай. У середині 2008 р. українські металурги розпочали експансію на саудівський ринок сталі, свідченням чого став візит делегації Федерації металургів України 30 липня 2008 р. до КСА. Активізація дій української сторони в цьому напрямі пояснювалася виходом на саудівський ринок у липні 2008 р. турецьких сталеливарних компаній з обсягом експорту 2 млн. т. Проте протягом серпня-вересня експорт української металопродукції скоротився майже на 30%; виробничі потужності металургійних компаній були завантажені тільки на половину. Імовірно, що кризовий стан української металургії призведе до зниження її частки на саудівському ринку сталі.

На відміну від Румунії й Угорщини, Україна до 2008 р. не закупила жодного бареля арабської нафти. Адже транспортування енергоносіїв з Близького Сходу до України вимагає створення мережі терміналів на Чорноморському узбережжі та потужного танкерного флоту, що вимагає значних капіталовкладень і не може бути реалізовано без значних інвестицій. Попри це, Україна вважає важливою співпрацю в галузі геологорозвідувальних робіт, розробки, облаштування та модернізації нафтових і газових родовищ, проектування та будівництва об'єктів нафтогазової інфраструктури, спільного видобування вуглеводнів на території двох країн і залучення інвестицій у модернізацію газотранспортної системи України.

У Саудівській Аравії тривалий час проводяться переговори з компанією «Jamjoom Company for Commerce & Industry Ltd.» щодо створення українсько-саудівського СП – резидента Королівства Саудівська Аравія. Компанія «Jamjoom Company for Commerce & Industry Ltd.», головою правління якої є Почесний консул України в Саудівській Аравії, зацікавлена у створенні такого підприємства. Проте для здійснення робіт у нафтогазовій сфері на території Королівства Саудівська Аравія необхідний агент-резидент, який представлятиме іноземну компанію у відносинах з діловими і політичними колами Королівства, а також з державною компанією «Saudi Aramco».

Перспективним напрямом саудівсько-української співпраці може стати автомобілебудування. Черговим кроком виходу на саудівський ринок стало підписання дистриб'юторської угоди ХК «Автокраз» з найбільшою автомобільною компанією Саудівської Аравії – «Abdullatif Alissa Automobile Co», що представляє на ринку КСА інтереси General Motors і ISUZU.

Важливим напрямом є співпраця в космічній сфері, зокрема, у спільному виробництві систем штучних супутників і наданні послуг у запуску саудівських супутників. Наприкінці червня 2004 р. Саудівська Аравія здійснила запуск трьох супутників Saudi Comsat 1, 2, 3 з космодрому Байконур за допомогою українського ракетоносія «Дніпро». У першому півріччі 2007 р. «Дніпро» вивів на розрахункову навколосезонну орбіту шість супутників Саудівської Аравії.

Саудівсько-українська співпраця в галузі освіти вважається пріоритетним напрямом для обох держав. 15 листопада 2007 р. стартувала гуманітарна програма сприяння студентам Саудівської Аравії у вищих навчальних закладах України. Програма становить практичну реалізацію домовленостей голови координаційного комітету української частини українсько-саудівської Бізнес-

ради Олександра Мельника з головою саудівської частини ради шейхом Саад ар-Россайсом. У межах програми в листопаді 2007 р. був проведений перший із низки заходів «День відкритих дверей для саудівських студентів». Метою заходу стало виявлення існуючих проблем, а також демонстрація уваги до саудівських студентів як до представників ісламської культури і традицій. Передбачається, що офіс українсько-саудівської Бізнес-ради в Ер-Ріяді відіграватиме також роль культурно-освітнього центру України в Саудівській Аравії. Саудівська молодь зможе отримати вичерпну інформацію про навчальні заклади України, ознайомитися з програмами навчання. Студентам КСА, які хочуть навчатися в Україні, буде надано повну підтримку та супровід як на території Саудівської Аравії, так й України.

Асоціація «Ар-Раїд», спонсорами якої виступають фонди Саудівської Аравії та Кувейту, сформована в Україні завдяки студентам-арабам, які навчалися в українських вишах. Її основна мета – культурно-просвітницька, благодійна діяльність, а також заходи, спрямовані на поліпшення іміджу ісламу в Україні.

Співпраця в інформаційній галузі між обома державами є вкрай недостатньою. Опубліковані в саудівських ЗМІ матеріали про нашу державу, зазвичай, базуються на західних джерелах.

Певне зацікавлення викликає енергетичний сектор нашої держави, свідченням чого є інформація каналу новин «Аль-Арабія» щодо українсько-туркменських газових угод та електронної газети «Елаф» щодо диверсифікації газових поставок до України. На жаль, українські ЗМІ не передруковують цієї інформації навіть у дайджестах, натомість подаючи не надто зважені матеріали про деструктивний саудівський вплив у Криму. Саудівська блогосфера позитивно інформує про ставлення до мусульманських меншин у нашій країні.

Україні варто запозичити досвід німецької «дипломатії діалогу» в регіоні, заснований на застосуванні інформаційних двомовних Інтернет-ресурсів, що при певних фінансових затратах забезпечує максимальний ефект присутності в країні. Необхідно також здійснювати постійний моніторинг арабських медіа та пропагувати прихильні до України матеріали серед українських ЗМІ. Враховуючи практику західних ЗМІ, українським медіа варто отримати акредитацію в Саудівській Аравії для висвітлення хаджу та інших важливих подій і процесів у КСА.

Незважаючи на негативний вплив світової економічної кризи, нині існують реальні можливості для активізації двосторонніх українсько-саудівських відносин. Серед чинників, які обумовлюють можливість подальшого розвитку двосторонньої торговельно-економічної співпраці, можна зазначити відсутність політичних перешкод, заохочення урядом КСА до залучення сучасних іноземних технологій, курс на подальший розвиток нафтового сектору економіки, необхідність забезпечення продуктами харчування динамічно зростаюче населення Саудівської Аравії.

Інтенсивність і спектр двосторонніх відносин між Україною та Саудівською Аравією значно поступаються відносинам з іншими країнами арабського світу і, зокрема, Перської затоки. Подальший розвиток торговельного співробітництва ускладнюється вузькою номенклатурою українського експорту й невеликими обсягами імпорту. Український експорт може бути розширений завдяки наукомістким товарам і послугам, насамперед в аерокосмічній, машинобудівній, військово-промисловій і металургійній галузях.

Пріоритетами для української сторони повинні стати просування українських компаній у нафтогазовій галузі КСА, транспортній сфері (зокрема, у сфері залізничного транспорту) та будівельній індустрії. Варта уваги можливість роботи за контрактом у КСА українських спеціалістів, зокрема, нафтовидобувної, нафтохімічної галузі, медичних працівників.

На даному етапі нафтогазова галузь Саудівської Аравії й агропромислова галузь України залишаються основним підґрунтям двосторонніх економічних відносин. Розширення інвестиційної діяльності за умов глобальної економічної кризи виглядає малоімовірним.

Література

1. Багрова І.В., Гетьман О.О., Власюк В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: навч. пос. / за ред. Багрової І.В. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Віднянський С.В. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. – К. : Генеза, 2006. – 616 с.
3. Гладкий Ю., Лавров С. Економічна і соціальна географія світу. – К., 2009. – 214 с.
4. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії. – К. : Либідь, 2000. – 720 с.
5. Крилова Н.В. Міжнародна торгівля. – К. : Знання, 2008. – 365 с.
6. Новицький В. Національні інтереси України в контексті цивілізаційних детермінант і економічної глобалізації. – К. : Економіка України, 2003. – 240 с.
7. Родин І.О., Пименова Т.М. Все страны мира: энциклопедический справочник. – М. : Вече,

2008. – 617 с.

8. Ростов Є.Ф. Економіка країн світу: довідник. – К. : Картографія, 2009. – 242 с.
9. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України. - К. : Либідь, 2007. – 430 с.
10. Michael C. Hudson. Middle East dilemma. The politics and economics of Arab integration. Published by Columbia University Press, 2007.
11. Офіційна веб-сторінка Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>
12. Офіційна веб-сторінка Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua>

This article analyzes the problems of formation and development of trade and economic relations between Ukraine and Saudi Arabia. Explores the potential for mutually beneficial trade and economic cooperation and the possibility of entering the Common Market of the Gulf. Since Saudi Arabia is famous for not only the world's largest reserves of hydrocarbons, but the development of monetary and financial sector, thanks to Arab petrodollars.

Keywords: oil, Middle East, Arab petrodollars, neftepererobka, investment, financial sector, power-hungry country, the oil sector, geological robots.

В данной статье анализируются проблемы становления и развития торгово-экономических отношений между Украиной и Саудовской Аравией. Исследуется потенциал для взаимовыгодного торгово-экономического сотрудничества и возможность выхода на общий рынок стран Персидского залива. Поскольку Саудовская Аравия славится не только самыми большими в мире запасами углеродов, но и развитому валютно-кредитному и финансовому сектору, благодаря арабским нефтедолларам.

Ключевые слова: ССАСПЗ (Союз сотрудничества арабских стран Персидского залива), нефть, Ближний Восток, арабские нефтедоллары, нефтепереробка, инвестиционная деятельность, финансовый сектор, энергодефицитная страна, нефтедобывающий сектор, геологорозведческие работы.

УДК 339.9(477)

О.П. Перенчук,
асистент кафедри міжнародної економіки,
Донецький національний університет

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ЇЇ СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ

Розглянуто міжнародну економічну діяльність як один з провідних напрямків розвитку країни на сучасному етапі. Сучасні етапи розвитку світового господарства передбачають активну зовнішню економічну діяльність України, яка і визначить основні пріоритети економічного зростання.

Ключові слова: міжнародна економічна діяльність, розвиток країни, розвиток господарства, зовнішньоекономічна діяльність, економічне зростання.

Україна розпочала своє самостійне існування за наслідками руйнування світової біполярності, на уламках СРСР, що був однією з найзакритіших соціальних систем в історії. Міжнародна економічна діяльність стала одним із домінуючих напрямків розвитку країни в роки незалежності. Україна гостро потребує формування стратегічної політики адаптації до глобалізаційних процесів, реагування на їх виклики і реалізації можливих шансів, що відкриваються. Міжнародна економічна діяльність України становить неоднорідний і багатоаспектний предмет вивчення. Її можна розглядати і в контексті національних інтересів, і в регіональному та глобальному масштабах.

Така політика повинна насамперед включати:

- оцінку стратегічних національних ресурсів у контексті викликів глобалізації;